

NDËRMJETËSIMI I KONFLIKTEVE NDËRKOMBËTARE DHE ROLI I SHTETEVE SI PALË TË TRETË

MARSELA SAKO

Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Shkencave Sociale

marsela_sako@yahoo.com

Abstrakt: Ndërhyrja e një pale të tretë, historikisht ka shërbyer për të zgjidhur konfliktet ndërkombëtare. Pavarësisht ndryshimeve që pësoi sistemi ndërkombëtar me përfundimin e Luftës së Ftohtë u evidentua se frekuenca e konflikteve mbeti e lartë, sikundër edhe tendencat ndërmjetësuese. Në këtë mënyrë menaxhimi i situatave konfliktuale nëpërmjet ndërmjetësimit, ka marr një shtrirje gjithmonë e më të madhe veçanërisht pas periudhës së Luftës së Ftohtë. Ndërhyrja e një pale të tretë, për të ndihmuar në zgjidhjen e konflikteve kryesisht atyre me natyrë ndërkombëtare, në shumicën e rasteve ka rezultuar e sukseshme duke e bërë ndërmjetësimin një nga metodat më të preferuara për palët konfliktuale, në funksion të menaxhimit të konflikteve. Nëpërmjet këtij punimi evidentohen se cilat janë karakteristikat dominante që e bëjnë një palë të tretë ndërmjetësuese të sukseshme. Analiza përqëndrohet në mënyrë specifike, te roli i shteteve si aktorë ndërmjetësues në konfliktet ndërkombëtare. Marrja në konsideratë e qasjes teorike që e konsideron ndërmjetësimin “si pjesë të politikës së jashtme”, na krijon bazën e duhur për të analizuar më konkretisht korrelacionin midis ndërmjetësimit si pjesë e politikës dhe sjelljes strategjike të shtetit Turk në zgjidhjen e konflikteve ndërkombëtare.

Fjalë kyçe: ndërmjetësim, shtete, konflikt ndërkombëtar, interesa, politikë e jashtme

INTERCESSION OF INTERNATIONAL CONFLICT AND STATE ROLE AS THIRD PARTIES

Abstract: The intervention of a third party has historically served to resolve international conflicts. Despite the changes that the international system underwent with the end of the Cold War, it was evident that the frequency of conflicts remained high, as did mediation tendencies. In this way, the management of conflict situations through mediation has taken on an ever greater scope, especially after the Cold War period. The intervention of a third party, to help resolve conflicts, mainly those of an international nature, has in most cases been successful, making mediation one of the most preferred methods for conflicting parties, in terms of conflict management. For this purpose, the paper highlights the dominant characteristics that make a successful third party mediator. The analysis focuses specifically on the role

of states as mediating actors in international conflicts. Taking into consideration the theoretical approach that considers mediation "as part of foreign policy", creates the right basis for us to analyze more concretely the correlation between mediation as part of politics and the strategic behavior of the Turkish state in solving international conflicts.

Keywords: *mediation, states, international conflict, interests, foreign policy*

HYRJE

Menaxhimi i konflikteve, kryesisht konflikteve të armatosura nëpërmjet ndërmjetësimit ka filluar të evidentohet gjithmonë e më shumë në marrëdhëniet ndërkombëtare në fillim të shekullit të njëzet. Preferencat e palëve konfliktuale për të aplikuar ndërmjetësimin si një mënyrë të zgjidhjes së konflikteve të tyre është e lidhur ngushtësisht edhe me krijimin e strukturave të rëndësishme në sistemin ndërkombëtar të tilla si; Lidhja e Kombeve dhe Kombet e Bashkuara (Wilkenfeld J., etj.al. 2005)

Përgjatë periudhës së Luftës së Ftohtë, midis viteve 1945-1984 nga 77 situata të konflikteve ndërkombëtare, metoda e ndërmjetësimit është përdorur në 44 prej tyre. Në disa situata ndërmjetësimi është përdorur më shumë se një herë (Bercovitch J. 1986: 155).

Megjithëse pritshmëritë e shumë studiuesve ishin se me përfundimin e Luftës së Ftohtë bota do të ishte më e paqte, lufta e Gjirit në fillimin e viteve 1990 dëshmonte se po niste një epokë e re, me luftra të reja. Ndryshimi i natyrës së sistemit ndërkombëtar ‘nuk ka reduktuar as incidencën e konflikteve ndërkombëtare dhe as tendencën e palëve të treta për të ndërmjetësuar..’ (Zartman I. 2008). Të gjitha këto zhvillime përforcuan qëndrimet e studiuesve në lidhje me faktin se ‘konfliktet i kanë rrënjët në strukturën e sistemit ndërkombëtar’

Me përfundimin e Luftës së Ftohtë studimet mbi mënyrat e zgjidhjes paqësore të konflikteve të armatosura morën një dimension të rëndësishëm. Sfidat e studiuesve mbetej strukturimi i teorive që të mund të shpjegojnë jo vetëm situatat konfliktuale të së shkuarës, por mbi të gjitha të mund të arrijnë të parashikojnë edhe evoluimin e tyre në të ardhmen.

Vëmendja kryesore është përqëndruar te eksplorimi i metodave paqësore të menaxhimit të konflikteve, ku një ndër më kryesoret padyshim mbetet ndërmjetësimi.

Në këtë pikë të trajtesës vlen të nënvizojmë se, edhe në Kapitullin VI (Zgjidhja Paqësore e Mosmarrëveshjeve) / neni 33 / fraksion 1, të Kartës së Kombeve të Bashkuara, theksohet se, “në të gjitha rastet e mosmarrëveshjeve vazhdimësia e të cilave mund të rrezikojë paqen dhe sigurinë ndërkombëtare palët e përfshira duhet të synojnë pikësëpari gjetjen e një zgjidhjeje nëpërmjet metodave paqësore të zgjidhjes së konflikteve të tilla si: negociimit, ndërmjetësimit, arbitrazhi, zgjidhje gjyqësore, etj.

Menaxhimi i suksesshëm i konflikteve, veçanërisht atyre të armatosura, përgjithësisht mund të rezultojë me: ‘(a) një zgjidhje të plotë të çështjeve në konflikt (që reflektohen në ndryshimet në sjellje dhe qëndrime të palëve të përfshira), ose me (b) arritjen e një zgjidhjeje të pranueshme, armëpushimi apo marrëveshjeje të pjesshme’ (Bercovitch J. Regan M. 1999: 4).

Metodologjikisht ky punim bazohet në metodën e kërkimit cilësor. Nëpërmjet analizës së kuadrit teorik të referuar evitohen konceptet kryesore dhe përcaktimet relevante të procesit të ndërmjetësimit në funksion të qëllimit të punimit. Përqëndrimi i analizës në ndërmjetësimin e aktorit shtetëror, përveç dimensionit të trajtimit teorik të fokusuar në një qasje që e konsideron ndërmjetësimin si pjesë të politikës së jashtme, fokusohet edhe në studimin e një rasti specifik sikundër është Turqia. Janë marrë për shqyrtim dokumenta zyrtarë, artikuj gazetash dhe intervista të dhëna nga përfaqësues të lartë në funksion të analizës në thellësi të këtij procesi.

VEÇORITË E NDËRMJETËSIMIT TË SUKSESSHËM

Zgjidhja e një situatë konfliktuale mund të vij nëpërmjet ndryshimit të qëndrimit të njërës palë të përfshirë në konflikt, nëpërmjet përdorimit të forcës së armatosur pra luftës, dhe në mënyrë paqësore. Ndërmjetësimi mbetet një nga format më të preferuara për zgjidhjen paqësore të konflikteve ndërkombëtare. Përgjithësisht palët konfliktuale preferojnë ta zgjidhin konfliktin me ndërmjetësim, kur kanë arritur në përfundimin se kostoja e vazhimit të konfliktit është më e madhe se përfitimet e një marrëveshjeje të mundshme. Tradicionalisht ndërmjetësimi sikundër e përcakton edhe Bercovitch (1992: 7) konsiderohet ‘*një proces i menaxhimit të konfliktit i lidhur por i dallueshëm nga përpjekjet e vetë palëve konfliktuale, ku palët ose përfaqësuesit e tyre kërkojnë asistencën, ose pranojnë një ofertë ndihme, nga një individ, shtet apo organizatë për të ndryshuar, ndikuar*

ose influencuar perceptimet apo sjelljet e tyre, pa iu drejtuar forcës fizike apo pa përrshirë autoritetin e ligjit’. Duke pasur parasysht dinamikën komplekse të marrëdhënieve ndërkombëtare, të cilat mbizotërohen nga parimet e ruajtjes së pavarësisë dhe autonomisë së aktorëve, ndërmjetësimi konsiderohet një veprim vullnetar, jo shtrëngues dhe juridikisht jo detyrues (Bercovitch J. 2009). Këto janë disa nga avantazhet kryesore që mbart ky proces që e bën edhe më të preferueshëm përkundrejt metodave gjyqësore (gjykatat dhe arbitrazhi). Sipas një tjetër këndvështrimi, *‘ndërmjetësimi konsiderohet një zgjatim i negociatave ku palët e përfshira në mosmarrëveshje kërkojnë ndihmën apo pranojnë një oferte ndihme nga nje palë që nuk është e përfshirë direkt në konflikt për të zgjidhur dallimet pa ndwrhryjen e autoritetit ligjor. Transformimi i marrëdhënies nga dypalëshe (negociatat) në trepalëshe krijon një hapësirë të gjerë për influencimin e marrëdhënies midis paleve konfliktuale’* (Kleiboer M. 1996: 360). Në këtë kuptim, ndërhyrja e një pale të tretë në funksion të thyerjes së barrierave që ndajnë palët në konflikt dhe ndihmesës për arritjen në një zgjidhje të pranueshme nga të gjitha palët, ndodh në të gjitha ato raste kur palët e përfshira në një mosmarrëveshje ndërkombëtare e kanë të pamundur zgjidhjen nëpërmjet negociatave.Ndërmjetësimi u mundëson palëve të ruajnë pavarësinë e tyre gjatë gjithë procesit të vendimmarrjes për shkak të nivelit të ulët të ndërhyrjes dhe natyrës ad hoc. Në këto kushte, arsyeja kryesore e preferimit të kësaj metode është se palët konfliktuale e kontrollojnë vetë përfundimin në të cilën arrihet duke mbetur protagonistët kryesorë përgjatë gjithë procesit. Kjo përbën edhe një nga avantazhet kryesore të ndërmjetësimit, që e bën edhe më të preferueshëm përkundrejt metodave gjyqësore (gjykatat dhe arbitrazhi), në të cilin palët konfliktuale nuk e kontrollojnë dot të gjithë procesin dhe vendimi për zgjidhjen. Kjo nënkupton se ndërmjetësi kursesi nuk mund të ketë kompetenca vendimmarrëse në raport me marrëveshjen përfundimtare që mund të arrihet (nëse arrihet) midis palëve të përfshira në konflikt. Roli i tij është të asistoj palët në konflikt të arrijnë një marrëveshje të cilën nuk janë në gjendje ta arrijnë vetë (Touval S. Zartman I W. 2006)). Synimi kryesor është që të arrihet një zgjidhje e shumës jo zero (fito-fito), duke nënkuptuar se të gjitha palët duhet të kenë përfitime. Në këtë mënyrë, sikundër nënvizon studiuesi Zartman (2008), *‘ndërmjetësimi konsiderohet një proces politik që nuk u imponon*

palëve qëndrime apo sjellje të caktuara. Megjithëse ka ndikim thuajse të pakonsiderueshëm në arritjen e një marrëveshjeje, ndërmjetësuesi nga ana tjerë ushtron një kontroll të lartë mbi mbarëvajtjen e procesit në funksion të arritjes së një marrëveshjeje. Kjo nënkupton se nëse rezultati përfundimtar përcaktohet vetëm nga palët konfliktuale, mbarëvajtja e procesit të ndërmjetësimit është kompetencë e palës së tretë'. Në funksion të përmbushjes së këtij synimi, ndërmjetësuesi ka si angazhim kryesor (Horowitz S. 2007) rritjen e besimit të palëve konfliktuale të njeri-tjetri në funksion të krijimit të një klime bashkëpunimi. Thyerja e barrierrave subjektive që ndan palët në konflikt mbetet një nga sfidat kryesore të ndërmjetësuesit. Në të gjitha situatat konfliktuale të armatosura dhe të gjata në kohë, mosbesimi që palët konfliktuale kanë të njëra tjetra është shumë i lartë, duke e vështirësuar në këtë mënyrë procesin e gjetjes së një zgjidhjeje. Për këtë arsye detyra kryesore e një ndërmjetësuesi mbetet përmirësimi i komunikimit midis palëve konfliktuale dhe ti siguroj ato që të gjitha pretendimet dhe sygjerimet e tyre do të merren në konsideratë. Dhënia prioritet e konfidencialitetit mbetet gjithashtu një nga sfidat kryesore në funksion të arritjes së një marrëveshjeje të pranueshme nga të gjitha palët konfliktuale.

Sipas studiueses Horowitz (2007), detyra e një ndërmjetësuesi është krijimi i kushteve për zhvillimin e një dialogu të hapur konstruktiv dhe mbi të gjitha të sigurohet se palët e përfshira në konflikt të kenë lirinë e fjalës dhe mbi të gjitha autonomi në vendimmarrje. Duke nënvizuar se ndërmjetësuesi është në rolin e një lehtësuesi, instruktori apo komunikuesi që ndihmon në sqarimin e mosmarrëveshjeve, në identifikimin dhe menaxhimin e emocioneve (dimensioni subjektiv), të gjitha këto në funksion të krijimit të kushteve të favorshme për të mundësuar arritjen e një marrëveshjeje.

Duke e konsideruar 'ndërmjetësimin një proces vullnetar' (Bercovitch J. 1986), kjo evidenton një karakteristikë tjetër shumë të rëndësishme që lidhet me besimin që palët në konflikt kanë të ndërmjetësuesi. Palët konfliktuale dakortësohen për një ose disa ndërmjetësues specifik për shkak edhe të besimit që kanë tek ta. Niveli i lartë i besueshmërisë është i lidhur ngushtësisht edhe me paanshmërinë e ndërmjetësuesit, një karakteristikë shumë e rëndësishme kjo, në mungesë të të cilit nuk mund të flitet për ndërmjetësim. Palët konfliktuale dakortësohen për aktorin ndërmjetësues vetëm nëse kanë bindjen se nuk do të mbajë anën

e palës kundërshtare. Ndërmjetësuesi gjatë gjithë procesit do duhet të tregojë një pozicionim të ekuilibruar duke garantuar mbështetje të njëjtë për palët në konflikt, me qëllim arritjen e një zgjidhjeje të shumës jo zero (fito-fito).

E rëndësishme është që ndërmjetësuesi duke pasur si karakteristika faktin që është i besueshëm, i paanshëm dhe bindës, i lind si detyrë të garantojë një mjedis favorizues për negociatat duke i lejuar aktorët të dëgjojnë dhe kuptojnë veten dhe njëri-tjetrin, të pranojnë dhe vlerësojnë interesat dhe nevojat e tyre duke i renditur sipas rëndësisë dhe të ndërtojnë sëbashku me ndërmjetësuesin – opsionet që ekzistojnë në funksion të arritjes së një marrëveshjeje të realizueshme, të drejtë dhe të qëndrueshme, në mënyrë që të jetë mjaftueshëm fleksibël duke marrë në konsideratë mundësinë e rregullimeve të klauzolave të saj në të ardhmen (Horowitz 2007: 54).

Në mënyrë që ndërmjetësimi të jetë i suksesshëm është domosdoshmëri që aktorët ndërmjetësues të kenë aftësinë dhe gjykimin e nevojshëm për të zbatuar me sukses ndërmjetësimin. Ndonëse është një proces serioz dhe që kërkon kohë, ndërmjetësimi rrallë rezulton të jetë i dëmshëm më shumë sesa i dobishëm, dhe shpesh çon përpara kauzën e zgjidhjes konstruktive të konfliktit dhe sigurisht interesat e vetë ndërmjetësit (Bercovitch , J 1992)

QASJA E SHTETEVE NË NDËRMJETËSIMIN E KONFLIKTEVE

Shtetet përfaqësojnë aktorin politik më të zakonshëm (më të shpeshtë) të përgatitur për të ndërmjetësuar konflikte ndërkombëtare. Megjithatë, jo të gjitha shtetet ofrojnë shërbimet e tyre si ndërmjetësues, ashtu sikundër jo të gjitha konfliktet asistohen nga ndërmjetës. Theksojmë gjithashtu, se edhe motivet që shtyjnë shtetet të bëhen pjesë e proceseve ndërmjetësuese janë të ndryshme nga motivet e aktorëve të tjerw (Mellin M. 2013). Studimet tregojnë se në pjesën më të madhe të rasteve përfshirja e shteteve si palë të treta është e ndikuar nga motive të natyrës humanitare, por në çdo rast përmbushja e interesave të shteteve ndërmjetësuese përbën një tjetër motiv kryesor të ndërhyrjes. Përfshirja në menaxhimin e konflikteve në të gjitha situatat (kur ftohen nga palët konfliktuale, kur vetëofrohen apo kur ekzistojnë marrëveshje të mëparshme për aktorë të tretë specifikë), mbart një kosto të caktuar. Për këtë arsye vendimi i përfshirjes së shteteve është i bazuar edhe në një analizë kosto-përfitim (Vuković S. 2016). Kjo për faktin se,

sikundër e përcakton edhe Bercovitch, (2009) ndërmjetësimi ‘të konsumon kohë, mbart risqe, pasiguri dhe që shpesh mund të rezultojë edhe me dështim’. Rrallëherë ndërmjetësit nuk tregojnë interes për termat që diskutohen. Pavarësisht nga fakti se interesat e ndërmjetësuesve zakonisht lejojnë një gamë më të madhe rezultatesh të pranueshme sesa interesat e palëve, ata përpiqen të shmangin termat që janë në konflikt me interesat e tyre. Ndërmjetësimi shihet si rezultat i të kuptuarit të sistemit global nga ndërmjetësi, kërkesave të tij të brendshme dhe qëllimeve dhe taktikave të politikës së jashtme. Sipas këtij këndvështrimi, ndërmjetësimi nuk shihet si një veprim i veçantë që ndodh “brenda mjedisit” të politikës ndërkombëtare, por më tepër si një komponent i politikës së brendshme dhe politikës së jashtme. Nga pikëpamja e politikës së jashtme, ndërmjetësimi shihet si një instrument i politikës së jashtme. Për këtë arsye, ai mund të krahasohet me mjete të tjera të politikës, duke përfshirë ato diplomatike, ushtarake dhe ekonomike (Touval S. 2003: 92-95)

Duke i konceptuar shtetet si aktorë racionalë, veprimet e të cilëve bazohen në kalkulime strategjike, me synimin kryesor përmbushjen e interesave vetjak, motivet që influencojnë vendimin e tyre për të ndërmjetësuar, duke përdorur terminologjinë e Zartman (2008: 156-157), ndahen në mbrojtëse dhe sulmuese (*defensive dhe offensive*). Për efekt analize këto trajtohen të veçuara, por në shumicën e situatave ndërmjetësuese këto dy motive dominante ndërthuren me njëra-tjetrën. Kështu, motivet mbrojtëse ilustrohen nga të gjitha ato raste kur konflikti çënon interesat e një ose disa shteteve të tjera. Shtetet interesat e të cilave preken nga vazhdimi i konfliktit shpesh shfaqin interes të ndërmjetësojnë zgjidhjen e tij.

Për shkak se konflikti ka një ndikim në marrëdhëniet e ndërmjetësit me palët konfliktuale, zgjidhja është vendimtare për ndërmjetësuesin. Propabiliteti që konfliktet ndërkombëtare midis dy ose më shumë shteteve të prishin ekuilibrat rajonal dhe ato ndërkombëtar duke u krijuar njëkohësisht hapësira fuqive rivale të rrisin influencën e tyre nga mbështetja që mund t’i ofrojnë njëres prej palëve në konflikt, është gjithmonë i pranishëm. Për këtë arsye, roli i shtetit (apo shteteve) ndërmjetësues merr një rëndësi të veçantë. Shtetet kryesisht ato të fuqishme (superfuqitë apo fuqitë rajonale) janë të prirura të ndërmjetësojnë edhe për të frenuar shtrirjen e influencës së fuqive rivale. Psh. roli i Rusisë si ndërmjetësues në konflikte si ato të:

Nagorno-Karabakut, Armenisë dhe Azerbajxhanit, konfliktet midis Gjeorgjisë dhe rajoneve separatiste të Abkhazisë dhe Osetisë së Jugut etj, është një tregues i demarkacionit nga Moska të zonës së saj të ndikimit. Në të njëjtën perspektivë të politikës së jashtme mund të themi se edhe në situatën e luftës në Bosnje, pasi Komuniteti Evropian dështoi të ndërmjetësonte një zgjidhje paqësore, përfshirja e SHBA-së në menaxhimin e luftës konsiderohet si një mwnyrw për të demonstruar rëndësinë e saj (influcën) në Kontinentin Evropian etj. (Vuković S. 2016: 20). Motivi tjetër sipas Zartman (2008: 157) në funksion të përmbushjes së interesave të shteteve ndërmjetësuese është ai që përcaktohet si sulmues (offensive), që nënkupton se në këtë rast shtetet e përdorin ndërmjetësimin për të zgjeruar influencën apo ndikimin e tyre në rajon dhe më gjerë (në varësi të kontekstit të konfliktit). Procesi i ndërmjetësimit ka për qëllim thjesht të ndihmojë njërën ose të dyja palët (ose më shumë) konfliktuale dhe nuk ka asnjë ndikim të drejtpërdrejtë në aftësinë e ndërmjetësit për të zgjidhur problemin. Për këtë arsye shteti ndërmjetësues do të synonte të fitonte mirënjohjen e palëve konfliktuale, ose të paktën të njëjës prej tyre, duke dhënë kontributin e tij në zgjidhjen e konfliktit. Në këtë kuptim, shtetet në mënyrë individuale apo kolektive mund të ndërhyjnë në një mosmarrëveshje nëse një veprim i tillë do të çonte përpara objektivat e tyre politike, apo e thënë ndryshe do të rriste ndikimin e tyre. Duke e konceptuar ndërmjetësimin në perspektivën e politikës së jashtme, nwnvizojmw se edhe përpjekjet për ndërmjetësim të Turqisë, Katarit dhe Iranit përgjatë *Pranverës Arabe* ishin në përputhje me prioritetet e politikës së tyre të jashtme, me qëllim shtrirjen e influencës në rajon. (Akpınar P. 2015). Rritja e influencës përveç të tjerave konsiderohet e lidhur ngushtësisht edhe me faktin e të vepruarit si garantues të marrëveshjeve të arritura. Mund të përmendim rolin e Shtetet e Bashkuara, Argjentinës, Brazilit dhe Kilit që vepruan si garantues të Protokollit të Rios të vitit 1942 për të kontrolluar krizat midis Ekuadorit dhe Perusë në vitet 1935, 1941, 1981, 1991 dhe 1995 (Jeong Ho W. 2010: 188).

Në këto kushte shtetet që ofrohen të ndërmjetësojnë apo që u bëhet ftesa të ndërmjetësojnë në varësi të karakteristikave të konfliktit synojnë të përmbushin një ose disa qëllime të tyre që mund të jenë: të fitojnë simpatinë e palëve konfliktuale, të rrisin mundësinë e ndikimit dhe marrëdhënieve të mira pas përfundimit të konfliktit me palët e

përfshira në konflikt, të ruajnë zonat e tyre të influencës dhe sigurisht të ofrojnë stabilitet në rajon dhe më gjerë.

Kur flasim për ndërmjetësimin e shteteve duhet të specifikojmë se në të gjitha rastet e ndërhyrjeve shtetet përgjithësisht angazhojnë përfaqësuesit e tyre më të rëndësishëm në vendimmarrje. Mund të veçojmë figura si: Kissinger, Presidenti Carter, Lordi Carrington etj. Aftësia e personave të tillë për të ndërmjetësuar konfliktet ndërkombëtare varet nga (a) pozicioni që ata kanë brenda vendit të tyre, (b) hapësira që u është dhënë në formulimin e politikave dhe (c) burimet, kapacitetet dhe filozofitë e ndryshme politike të shteteve që përfaqësojnë (Bercovitch , J 1992: 12).

RASTI I TURQISË

Gjithmonë e më shumë shtetet po e konceptojnë ndërmjetësimin si ‘pjesë të politikës së jashtme’ (Touval S. 2003: 91). Në këtë pikë të trajtesës vlen të ilustrujmë rastin e Turqisë dhe rolit të saj si ndërmjetësues. Turqia paraqet një nga rastet tipike të shtetit që e sheh të lidhur ngushtësisht ndërmjetësimin me politikën e saj të jashtme, e cila me një synim të qartë për të institucionalizuar këtë aktivitet, ka ndërmarrë hapa për ta konsideruar ndërmjetësimin ndërkombëtar si një "diplomaci të veçantë" (Dieckhoff, M 2014 ; 107). Politika rajonale e Turqisë bazohet në sigurinë për të gjithë, dialogun politik të nivelit të lartë, integrimin ekonomik dhe ndërvarësinë, dhe bashkëjetesën multikulturore. Në funksion të këtij qëllimi ka implementuar principin e ‘zero probleme me fqinjët’ (Davutoğlu A. 2010, MFA 2022b).

Turqia është i vetmi vend që shërben si bashkëkryetar i Friends of Mediation Groups në OKB, OSBE, dhe që luan një rol të rëndësishëm në zgjidhjen e konflikteve dhe ndërmjetësimin, duke përcaktuar orientimin e politikës së jashtme drejt rezultateve dhe një politike realiste (MFA 2022c) Në përcaktimin që i bën Davutoğlu “Turqia përfaqëson një rast unik të një vendi që ka ushqyer partneritete të gjata me perëndimin dhe njëkohësisht ka lidhje të forta qytetërore dhe kulturore me shumë vende të tjera të botës” (Aras B. 2012). Ky pozicionim i jep një status të veçantë. Afërsia me vendet e perëndimit dhe vendeve kryesisht të botës myslimane, përbën një avantazh të rëndësishëm që favorizon përfshirjen e Turqisë si palë ndërmjetësuese. Sipas të dhënave të Ministrisë së Jashtme të Turqisë për zgjidhjen e konflikteve dhe ndërmjetësimin (MFA 2022a), Turqia ka qënë e

pranishme me përpjekjet e saj për ndërmjetësimin e konflikteve në rajone të ndryshme. Këtu përfshihen përpjekjet për të sjellë pajtimin e brendshëm në Irak, Liban dhe Kirgistan; dy procese të veçanta bashkëpunimi trepalësh të nisura me pjesëmarrjen e Serbisë dhe Kroacisë për të arritur paqen dhe stabilitetin e qëndrueshëm në Bosnje-Hercegovinë; një mekanizëm bashkëpunimi trepalësh i nisur me Afganistanin dhe Pakistanin, i cili ka një rol të rëndësishëm në sigurimin e paqes dhe sigurisë në Afganistan, si dhe iniciativën "Zemra e Azisë - Procesi i Stambollit" e krijuar për të promovuar pronësinë rajonale; përpjekjet për zgjidhjen paqësore përmes dialogut të çështjes së programit bërthamor të Iranit; mbështetje për procesin e paqes në Filipinet e Jugut dhe hapat për të lehtësuar dialogun midis Ukrainës dhe Federatës Ruse.

Në të gjitha situatat e përfshira Turqia karakterizohet nga një pozicion neutral lehtësisht të pranueshëm nga palët konfliktuale dhe përgjithësisht ka përdorur strategjinë e lehtësimit të komunikimit. Vlen të theksojmë se neutraliteti është i lidhur ngushtësisht me besimin që palët konfliktuale kanë te shteti ndërmjetësues, në këtë rast Turqisë.

Kur bëhet fjalë për të vepruar si ndërmjetëse në Lindjen e Mesme, Turqia ka shumë burime dhe potencial real. Sigurisht, afërsia në aspektin e kulturës dhe vendndodhjes është vendimtare. Më shumë se çdo komb tjetër, Turqia i njeh dhe i kupton shoqëritë e rajonit, duke përfshirë mentalitetet, mënyrat e të menduarit dhe modelet e sjelljes së tyre. Politikanët kryesorë turq njohin drejtpërdrejt shumë politikanë të Lindjes së Mesme (si nga qeveria ashtu edhe nga opozita); kjo është veçanërisht e rëndësishme në kontekstin e çështjes së ndërmjetësimit dhe ka qenë një përfitim i madh në diskutimet me të dyja palët në konfliktet dhe tensionet që shpërthyen në 2011. (Szymański A. 2011; 80).

Së fundmi janë përpjekjet e saj për të ndërmjetësuar luftën Rusi-Ukrainë.. Turqia është një vend anëtar i Natos që furnizon me armë Ukrainën, por ndërkohë nuk i është bashkuar sanksioneve të perëndimit ndaj Rusisë. Krahas pozicionimit gjeografik, kufijtë detarë që e lidhin si me Ukrainën ashtu edhe me Rusinë, Turqia është partneri më i madh tregtar i Rusisë në rajonin e Lindjes së Mesme dhe Afrikës së Veriut. Ka konkurruar dhe bashkëpunuar me Rusinë përmes zonave të konfliktit në Siri, Libi dhe Nagorno-Karabakh në vitet e fundit. Ky lloj pozicionimi bashkangjitur me qëllimet e politikës së jashtme turke në

funksion të zgjidhjes së konflikteve ,e bën Turqinë të jetë ndërmjetësuesi ideal në këtë konflikt.

Vlen të nënvizojmë se, ‘ndërmjetësimi funksionon mirë për interesat e Turqisë. Ajo ngre profilin e saj në arenën ndërkombëtare, e bën Turqinë një nga pikat kryesore diplomatike në këtë krizë dhe shtyn të bëjë disa nga zgjedhjet sfiduese që mund t'i duhet të bëjë përfundimisht’ (Dalay G 2022). Ose referuar analizës në the Guardian (2022), ndërmjetësimi i ka shërbyer Turqisë për ‘rritjen e staturës së diplomacisë’. Përcaktimi i ndërmjetësimit si pjesë e politikës së jashtme, në shumë raste karakterizohet nga histori suksesi jo vetëm për shtetin ndërmjetësues, por edhe për paqen dhe stabilitetin e rajonit dhe botës në përgjithësi. Në këtë kontekst theksojmë se, nënshkrimi në Stamboll i marrëveshjes për eksportin e grurit në korrik 2022, e negociuar nga Turqia nën monitorimin e Kombeve të Bashkuara, është marrëveshja e parë e sukseshme që arrin Turqia që nga fillimi i konfliktit Rusi-Ukrainë duke u konsideruar një fitore historike dhe humanitare që padyshim ndikon në forcimin dhe rritjen e besimit te roli ndërmjetësues i Turqisë, që sikurse e përcakton presidenti i Turëisë Erdogan (Global News 2022); “sido që të zhvillohen luftimet ne terren, lufta përfundimisht do të përfundojë në tryezën negociuese”. Një deklaratë e tillë reflekton besimin dhe vendosmërinë e shtetit turk si ndërmjetësues, që në situatën kur lufta ‘po ndryshon në mënyrë thelbësore gjeopolitikën dhe balancën e fuqisë në rajonin e Detit të Zi, Turqia mbetet një fuqi dominante e saj’ (Dalay G. 2022).

PËRFUNDIME

Ndërmjetësimi si një nga metodat politike më të preferuara në zgjidhjen e konflikteve si nga palët konfliktuale, ashtu edhe nga aktorët ndërmjetësues rezulton të jetë një proces kompleks dhe mbi të gjitha delikat. Kjo për faktin se palët e treta do duhet që paralelisht të mund t'i japin fund luftimeve dhe gjithashtu të mund të arrijnë një marrëveshjeje paqeje të cilën palët në konflikt nuk mund ta realizojnë në mungesë të ndërmjetësuesit. Për shkak të karakteristikave që duhet të mbart ky proces të tilla si: mospërdorimi i forcës, liria që palët konfliktuale kanë për të vendosur mbi rrjedhën e bisedimeve me ndërmjetësim, besimi që kanë te ndërmjetësuesi, paanshmëria dhe aftësia bindëse e ndërmjetësuesit janë vendimtare për suksesin e ndërmjetësimit. Kjo marrëdhënie që krijohet sigurisht që mbart kosto,

përfshin strategji të caktuara dhe padyshim edhe interesa. Analizimi në mënyrë specifike i shteteve si ndërmjetësues dhe i qasjes teorike që e konsideron ndërmjetësimin jo thjesht të ndikuar nga politika, por si pjesë integrale të politikës së jashtme evidenton se shtetet si aktorë racionalë i bazojnë veprimet në kalkulime strategjike. Nga analizimi i rastit të Turqisë evidentohet se, pavarësisht rolit tejet aktiv dhe përpjekjeve të saj për t'u përfshirë në zgjidhjen e konflikteve duke i mëshuar strategjisë dhe rolit të ndërmjetësimit në politikën e jashtme, Turqia karakterizohet nga një politikë realiste e bazuar në analizën e kosto – përfitimeve. Konsiderimi i ndërmjetësimit si 'instrument politik, pjesë të politikës së jashtme', ashtu sikundër të gjithë instrumentat e tjerë politik që shtetet kanë në dispozicion, vë në një plan më prioritar përmbushjen e interesave të shteteve, krahas qëllimeve humanitare që karakterizojnë veprimet e tyre në funksion të zgjidhjes së konflikteve.

BIBLIOGRAFIA

- Bercovitch J. (1986) *International Mediation: A Study of the Incidence, Strategies and Conditions of Successful Outcomes. Cooperation and Conflict*, XXI , 1986, 155-168.
- Bercovitch J. (1992) *The Structure and Diversity of Mediation in International Relations* te Bercovitch, J., Rubin, J Z (ed) 1992 "Mediation in International Relations: Multiple Approaches to conflict management", Macmillan,
- Touval S. (1992) *The Superpowers as Mediators* te Bercovitch, J and Rubin JZ (eds). *Mediation in International Relations: Multiple Approaches to Conflict Management*. Macmillan/St. Martin's Press
- Kleiboer M. (1996) *Understanding Success and Failure of international mediation*, *Journal of Conflict Resolution*, Vol 40, No 2, pp 360-389.
- Bercovitch J. Regan Patrick M. 1999 "The structure of international conflict management: an analysis of the effects of intractability and mediation", *International Journal of Peace Studies*, Vol 4, pp 1-19.
- Touval S. (2003) *Mediation and Foreign Policy*, *International Studies Review*, Dec., 2003, Vol. 5, No. 4, *Dissolving Boundaries* pp. 91-95
- Wilkenfeld J. Young Kathleen J. Quinn David M. Victor Asal. (2005) *Mediating International Crises*, Routledge.
- Touval, S. and Zartman I. (2006) *International Mediation in the Post- Cold War Era* te Crocker, C.A., Hampson, F.O. and Aall, P.R. (eds) *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflicts*, United States Institute of Peace Press, Washington DC, pp. 427-443.

- Horowitz S. (2007) *Mediation* te Webel C. Galtung, J, ed. “Handbook of peace and conflict studies”, Routledge,
- Zartman I. William. (2008) *Negotiation and Conflict Management: Essays on theory and practice*, Routledge.
- Bercovitch, J. (2009) *Mediation and Conflict Resolution* te Bercovitch, J., Kremenyuk, V. and Zartman, I.W. (eds) *The Sage Handbook of Conflict Resolution*, SAGE, London, pp. 340–357
- Touval S. (2010) *Negotiated Cooperation and its Alternatives*, te Zartman, I.W. and Touval S. (eds) *Cooperation: The Extensions and Limits of International Multilateralism*, Cambridge University Press, New York, pp. 78–91.
- Jeong Ho W. (2010) *Conflict Management and Resolution: An introduction*, Routledge
- Davutoglu** A. (2010) ‘Turkey’s zero-problems foreign policy’, *Foreign Policy*, 20 May 2010 <https://foreignpolicy.com/2010/05/20/turkeys-zero-problems-foreign-policy/>
- Bercovitch J. (2011) *Theory and practice of international mediation: Selected essays*. London; New York: Routledge.
- Szymański A. (2011) Turkey’s role in resolving the Middle East conflicts *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs*, Vol. 20, No. 2, *Unrests in the Arab World* (2011), pp. 71-84
- Aras B. (2012) Turkey’s Mediation and Friends of Mediation Initiative, SAM PAPER, Center for Strategic Research
- Melin M. (2013) *When States Mediate*, *Penn State Journal of Law and International Affairs*, Vol. 2, No. 1, pp. 78–90.
- Dieckhoff M. (2014) *International Mediation*, *ERIS* Vol. 1, Issue 2/2014, pp. 107–123
- Akpınar P. (2015) *Mediation as a Foreign Policy Tool in the Arab Spring: Turkey, Qatar and Iran*, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, DOI: 10.1080/19448953.2015.1063270
- Vuković S. (2016) *International Multiparty Mediation and Conflict Management, Challenges of cooperation and coordination*, Routledge
- United Nations Charter <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>
-
- Dalay G. (2022) *Why Turkey is in a unik position to mediate* <https://edition.cnn.com/2022/03/29/opinions/turkey-mediator-russia-ukraine-dalay/index.html>
- MFA TURKEY (Ministry of Foreign Affairs). (2022a) *Resolution of Conflicts and Mediation*. <http://www.mfa.gov.tr/resolution-of-conflicts-and-mediation.en.mfa>

MFA TURKEY (Ministry of Foreign Affairs). (2022b) **Policy of Zero Problems with our Neighbors** <https://www.mfa.gov.tr/policy-of-zero-problems-with-our-neighbors.en.mfa>

MFA TURKEY (Ministry of Foreign Affairs) (2022c) **TÜRKİYE'S ENTERPRISING AND HUMANITARIAN FOREIGN POLICY** <https://www.mfa.gov.tr/synopsis-of-the-turkish-foreign-policy.en.mfa>

The Guardian (2022) Turkey leads pack of countries vying to mediate between Ukraine and Russia

<https://www.theguardian.com/world/2022/mar/31/turkey-leads-pack-of-countries-vying-to-mediate-between-ukraine-and-russia>

Global News (2022) Russia, Ukraine reach deal on grain exports with UN, Turkey mediating <https://www.youtube.com/watch?v=NAEGuLpkngk>